

DOROTA KOMOROWSKA¹

WYNIKI PRODUKCYJNE I EKONOMICZNE GOSPODARSTW EKOLOGICZNYCH NA TLE KONWENCJONALNYCH

Abstrakt. Celem opracowania jest porównanie wyników produkcyjnych i ekonomicznych gospodarstw ekologicznych z konwencjonalnymi. Zaprezentowane w opracowaniu wyniki porównywanych gospodarstw wskazują na znacznie niższy poziom produkcji zbóż, ziemniaków, roślin oleistych oraz żywca wieprzowego i drobiowego, a wyższy – warzyw, owoców i roślin białkowych w gospodarstwach ekologicznych. Gospodarstwa ekologiczne ponoszą niższe koszty produkcji niż konwencjonalne, co w efekcie kształtuje przybliżone wyniki ekonomiczne obu grup gospodarstw, natomiast uwzględnienie dopłat powoduje ich wyższy poziom w gospodarstwach ekologicznych niż w konwencjonalnych.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, rolnictwo ekologiczne, żywność ekologiczna

WPROWADZENIE

Współczesne koncepcje rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w coraz większym stopniu uwzględniają dostosowywanie poziomu produkcji żywności i kierunków jej rozwoju do wymogów konsumentów. Głównym celem staje się poprawa jakości wytwarzanej żywności, a także przeciwdziałanie degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, co rzutuje m.in. na walory środowiskowe obszarów wiejskich. Potrzeby i oczekiwania konsumentów w coraz większym stopniu akcentują jakość żywności pod względem zdrowotnym, a to znajduje odzwierciedlenie w polityce rolnej i żywnościowej. Popyt na żywność ulega pewnej segmentacji, poszerza się segment rynku produktów o wysokich walorach odżywczych i zdrowotnych, w tym produktów ekologicznych. W ramach polityki rolnej wprowadza się ograniczenia dla działalności rolniczej oraz podnosi wymagania w

---

¹ Autorka jest pracownikiem naukowym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (e-mail: dorota_komorowska@sggw.pl).

zakresie środowiskowym, a także propaguje metody produkcji przyjazne środowisku.

Ekologiczne metody produkcji w rolnictwie są zgodne z koncepcją zrównoważonego rozwoju gospodarczego, która zakłada spójność celów ekonomicznych, środowiskowych i społecznych. Rolnictwo jest ściśle związane ze środowiskiem, przede wszystkim gospodaruje zasobami ziemi. W rolnictwie ekologicznym, opartym na naturalnych metodach wytwarzania, przywiązuje się dużą uwagę do płodozmianu, czyli doboru roślin do uprawy i następstwa roślin po sobie takiego, które warunkuje zasobność gleby w substancję organiczną, właściwą jej strukturę oraz nawożenie. Powiązanie płodozmianu z nawożeniem obornikiem i zabiegami agrotechnicznymi, podnosi w efekcie żyzność gleb i sprzyja zagospodarowaniu gleb niskiej jakości. Mechanizmy polityki rolnej z kolei mogą istotnie modyfikować technologie produkcji rolniczej, a za ich pośrednictwem wywierać wpływ na stan środowiska przyrodniczego oraz jakość produktów i surowców żywnościowych [Gulbicka 2007]. Obecnie zachęcają m.in. do zwiększania skali produkcji rolnictwa ekologicznego.

Rosnące zapotrzebowanie na produkty ekologiczne, które wzbudzają coraz większe zainteresowanie i uznanie konsumentów, sprzyja rozwojowi rynku żywności ekologicznej, zwłaszcza w krajach o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego i zamożności społeczeństwa [Łuczka-Bakuła 2007]. W świetle postępującej chemiczacji produkcji rolniczej i przetwórstwa spożywczego, konsumenci tracą zaufanie do masowo wytwarzanej żywności konwencjonalnej. Taka sytuacja stwarza perspektywę rozwoju produkcji ekologicznej, zwłaszcza wobec rosnącego wsparcia działań prośrodowiskowych w obszarze rolnictwa.

Dynamiczny rozwój produkcji ekologicznej w Polsce, szczególnie po objęciu naszego rolnictwa wsparciem finansowym w ramach realizacji Programu rolnośrodowiskowego², powoduje zainteresowanie ekonomiką działalności gospodarstw ekologicznych. Według danych Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,³ w 2009 roku liczba gospodarstw ekologicznych z certyfikatem oraz będących w trakcie jego uzyskiwania wyniosła 17 478, wobec 3760 gospodarstw w 2004 roku.

CEL I METODYKA BADAŃ

Celem opracowania jest porównanie wyników produkcyjnych i ekonomicznych gospodarstw ekologicznych z konwencjonalnymi oparte na badaniach empirycznych gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych objętych rachunkowością rolną w systemie FADN⁴ w latach 2007–2008. W próbie Polskiego FADN

² Program rolnośrodowiskowy jest instrumentem realizacji polityki rolnej UE respektującej cele środowiskowe. W ramach programu wprowadzono płatności za świadczenie usług na rzecz zachowania dobrego stanu środowiska i minimalizacji negatywnych efektów działalności rolniczej.

³ Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych nadzoruje produkcję ekologiczną w Polsce.

⁴ FADN (System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych) to jednolity system zbierania danych rachunkowych we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej, służący m.in. do kreowania wspólnej polityki rolnej. W Polsce od 2004 roku IERiGŻ-PIB prowadzi badania rachunkowości rolnej w systemie FADN, określanym jako Polski FADN.

certyfikowanych gospodarstw ekologicznych położonych w czterech regionach FADN, wyodrębnionych na podstawie podobieństwa warunków produkcji, struktury obszarowej gospodarstw, stosowanych technologii i organizacji produkcji, było 195 w 2007 roku i 239 w 2008 roku. Gospodarstwa te nie są jednak reprezentatywne dla wszystkich gospodarstw ekologicznych w Polsce. Znacznie liczniejszą próbę gospodarstw objętych rachunkowością rolną w systemie FADN stanowią gospodarstwa konwencjonalne i w porównywanych latach ich liczba wyniosła odpowiednio 12 178 i 12 477. Najbardziej liczną grupę gospodarstw pod względem wielkości powierzchni użytków rolnych, zarówno w obrębie gospodarstw konwencjonalnych, jak i ekologicznych, stanowiły gospodarstwa o powierzchni 10–20 ha UR i dlatego są one przedmiotem analizy porównawczej wyników produkcyjnych i ekonomicznych ich działalności (tabela 1). Gospodarstwa tej grupy obszarowej, według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2002, są najbardziej liczną grupą całej zbiorowości gospodarstw konwencjonalnych i ekologicznych w kraju, co potwierdzają badania strukturalne⁵ przeprowadzone przez GUS w 200⁵ i 2007 roku.

TABELA 1. Rozkład próby badanych gospodarstw według powierzchni użytków rolnych w 2007 i 2008 roku
TABLE 1. Sample distribution of analyzed farms by area of agricultural land in 2007 and 2008

Powierzchnia użytków rolnych	2007		2008	
	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne
Do 5 ha	11	624	14	598
5–10 ha	58	1 783	60	1 621
10–20 ha	73	3 707	86	3 616
20–30 ha	22	2 227	29	2 282
30–50 ha	12	2 009	18	2 183
Powyżej 50 ha	19	1 828	32	2 177
Razem	195	12 178	239	12 477

Źródło: Dane IERiGŻ-PIB.

CHARAKTERYSTYKA BADANYCH GOSPODARSTW

Gospodarstwa ekologiczne i konwencjonalne objęte badaniem cechowała zbliżona powierzchnia użytków rolnych. Gospodarstwa ekologiczne gospodarowały przeciętnie powierzchnią UR 14,3 ha w 2007 i 14,5 ha w 2008 roku, natomiast konwencjonalne – odpowiednio 14,0 i 14,1 ha (tabela 2).

Gospodarstwa ekologiczne i konwencjonalne porównywanej grupy obszarowej 10–20 ha UR cechowała zbliżona wielkość ekonomiczna, zgodnie z metodyką FADN mierzona w jednostkach ESU, która wskazuje na dochodowość gospo-

⁵ Badanie strukturalne to badanie gospodarstw rolnych w zakresie użytkowania gruntów, powierzchni zasiewów, pogłowia zwierząt gospodarskich oraz charakterystyki gospodarstwa rolnego przeprowadzone przez GUS metodą wywiadów po raz pierwszy w czerwcu 2005 roku, następne w czerwcu 2007 roku w gospodarstwach indywidualnych. Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa ekologiczne znajdujące się w tym okresie w wykazie Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, która nadzoruje produkcję ekologiczną w Polsce.

darstw rolnych. Średnia wielkość ekonomiczna badanych gospodarstw, zarówno ekologicznych, jak i konwencjonalnych, kształtowała się na poziomie 7–8 ESU, czyli były to gospodarstwa małe pod względem siły ekonomicznej (tabela 2).

TABELA 2. Wybrane informacje o badanych gospodarstwach w 2007 i 2008 roku
TABLE 2. Selected information concerning analyzed farms in 2007 and 2008

Wyszczególnienie	2007		2008	
	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne
Liczba gospodarstw	73	3 707	86	3616
Średnia wielkość ekonomiczna [ESU]	8,0	7,7	7,9	7,4
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	14,3	14,0	14,5	14,1
w tym dzierżawionych	2,2	2,2	2,1	2,2
Nakłady pracy ogółem [AWU]	1,95	1,67	2,00	1,68
w tym pracy własnej [FWU]	1,72	1,58	1,70	1,59
Obsada zwierząt [LU·ha ⁻¹]	0,99	1,41	1,06	1,42
Wydajność mleczna krów [kg·szt. ⁻¹]	3371	3930	3548	3936
Plon pszenicy [dt·ha ⁻¹]	28,4	42,9	32,7	47,0
Powierzchnia uprawy [ha]				
zboża	5,46	8,16	5,03	8,53
pozostałe uprawy polowe	1,36	1,33	1,37	1,15
warzywa i kwiaty	0,62	0,28	0,56	0,27
uprawy trwałe	0,40	0,23	0,92	0,26
w tym sady	0,40	0,22	0,92	0,26
uprawy pastewne	6,29	3,86	6,62	3,82
Zwierzęta ogółem [LU]	9,7	10,3	9,1	10,1
krowy mleczne	3,13	2,89	3,44	2,74
pozostałe bydło	2,22	2,17	2,47	2,36
owce i kozy	0,36	0,06	0,46	0,06
trzoda chlewna	2,89	4,50	1,84	4,24
drób	0,43	0,37	0,38	0,40

Objaśnienia: ESU – europejska jednostka wielkości gospodarstw rolnych, AWU – jednostka przeliczeniowa pracy (w przeliczeniu na pełnozatrudnionego w ciągu roku), FWU – jednostka przeliczeniowa pracy rodziny (w przeliczeniu na pełnozatrudnionego w ciągu roku), LU – jednostka przeliczeniowa zwierząt (w przeliczeniu na krowę mleczną).

Źródło: Dane IERiGŻ-PIB.

Gospodarstwa ekologiczne angażowały większe nakłady pracy, zarówno własnej, jak i osób zatrudnionych, ponieważ produkcja rolnicza metodami ekologicznymi jest bardziej pracochłonna, gdyż stosowane technologie nie dopuszczają używania chemicznych środków ochrony roślin, a pasze dla zwierząt produkuje się głównie we własnym zakresie.

Gospodarstwa ekologiczne cechuje bogaty asortyment uprawianych roślin, a także większy udział poplonów oraz międzyplonów w strukturze zasiewów. Właściwe zmianowanie roślin pozwala zachować żyzność i urodzajność gleby, a także ograniczyć występowanie chorób i szkodników roślin. W powierzchni użytków rolnych⁶, badanych gospodarstw ekologicznych w porównaniu do konwencjonalnych mniejszą powierzchnię zajmowały zboża, natomiast większą rośliny

strączkowe na nasiona, uprawy trwałe (sady owocowe i jagodowe), uprawy pastewne (w tym: trwałe użytki zielone, okopowe pastewne i motylkowe w plonie głównym), owoce (głównie truskawki) i warzywa.

Chów zwierząt w gospodarstwach ekologicznych powinien zapewniać im naturalne warunki bytowania w zakresie żywienia, obsady i pomieszczeń inwentarskich. Pasze powinny być produkowane metodami ekologicznymi. Obsada zwierząt w budynkach inwentarskich powinna zapewniać im swobodę poruszania się, budynki zaś muszą spełniać odpowiednie warunki zoohigieniczne oraz dostęp do otwartych wybiegów, dlatego dopuszczalna obsada zwierząt w gospodarstwach ekologicznych jest mniejsza niż w konwencjonalnych – 0,5–0,8 SD/ha UR [Tyburski, Żakowska-Biemans 2007]. Badane gospodarstwa ekologiczne utrzymywały mniej trzody chlewnej, zbliżoną liczbę bydła opasowego, a więcej bydła mlecznego, owiec i kóz niż konwencjonalne. W tychże gospodarstwach obsada zwierząt kształtowała się na poziomie 0,6–0,7 SD na 1 ha UR.

WYNIKI PRODUKCYJNE

Wyniki produkcji roślinnej badanych gospodarstw ekologicznych w porównaniu z wynikami gospodarstw konwencjonalnych kształtowały się na niższym poziomie w zakresie produkcji zbóż, ziemniaków i roślin oleistych (tabela 3). W gospodarstwach ekologicznych niedopuszczalne jest stosowanie syntetycznych nawozów mineralnych, pestycydów, regulatorów wzrostu, syntetycznych dodatków paszowych i organizmów genetycznie modyfikowanych. Nawożenie upraw ekologicznych bazuje przede wszystkim na nawozach organicznych, pochodzących z gospodarstw oraz nawozach zielonych, głównie z roślin motylkowych, a to kształtuje mniejszą wydajność produkcji roślinnej.

Produkcja zbóż w gospodarstwach ekologicznych miała znacznie mniejszy udział w ich wynikach produkcyjnych niż produkcja zbóż w wynikach gospodarstw konwencjonalnych. Wartość produkcji zbóż w gospodarstwach ekologicznych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie o połowę niższym niż w gospodarstwach konwencjonalnych. Natomiast relatywnie większy udział w wartości produkcji roślinnej gospodarstw ekologicznych miała produkcja warzyw i owoców oraz roślin białkowych i pastewnych.

Produkcja zwierzęca w gospodarstwach ekologicznych miała nieco mniejszy udział w ich wynikach produkcyjnych niż produkcja zwierzęca w wynikach gospodarstw konwencjonalnych (tabela 3). Metody produkcji pasz i sposób żywienia zwierząt w ekologicznej produkcji zwierzęcej przyczyniają się do jej mniejszej wydajności, zwłaszcza w produkcji bardziej intensywnej, czyli w produkcji żywca wieprzowego i drobiowego.

---

⁶ Wyniki standardowe FADN nie zawierają pełnych danych o strukturze użytków rolnych, co uniemożliwia ustalenie i analizę struktury zasiewów. Możliwe jest tylko odniesienie wybranych grup roślin do ogólnej powierzchni użytków rolnych.

TABELA 3. Wyniki produkcyjne badanych gospodarstw w 2007 i 2008 roku [zł na 1 ha UR]
 TABLE 3. Production results of analyzed farms in 2007 and 2008 [PLN per 1 ha of agricultural land]

Wyszczególnienie	2007		2008	
	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne
Produkcja ogółem	4184	4813	3892	4396
Produkcja roślinna	2278	2558	2036	2146
w tym zboża	656	1294	456	985
rośliny białkowe	104	20	76	17
ziemniaki	237	302	182	272
buraki cukrowe	–	85	–	35
rośliny oleiste	17	69	4	72
rośliny przemysłowe	39	18	71	21
warzywa i kwiaty	787	384	752	376
owoce	250	195	382	193
uprawy pastewne	147	116	95	79
Produkcja zwierzęca	1747	2189	1653	2153
w tym mleko krowie	724	754	794	685
mleko owcze i kozie	47	2	82	4
żywiec wołowy	309	316	356	337
wieprzowy	431	740	319	862
barani i kozi	23	4	26	4
drobiowy	58	179	43	165
jaja	37	22	27	25

Źródło: Na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

Gospodarstwa ekologiczne uzyskały porównywalne wyniki w produkcji mleka krowiego i żywca wołowego, ale ich znacznie niższy poziom w produkcji żywca wieprzowego i drobiowego niż konwencjonalne, natomiast relatywnie większy udział w wynikach produkcyjnych gospodarstw ekologicznych miała produkcja mleka oraz żywca owczego i koziego.

Naturalne metody produkcji ekologicznej są na ogół mniej wydajne zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej. Potwierdzają to wyniki plonowania roślin, szczególnie bardziej intensywnych, oraz wydajność jednostkowa zwierząt porównywanych gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych (tabela 2).

WYNIKI EKONOMICZNE

Analiza wyników produkcyjnych gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych o powierzchni 10-20 ha UR uzyskanych w latach 2007–2008 wykazuje znacznie niższy ich poziom w produkcji zbóż, ziemniaków i roślin oleistych w gospodarstwach ekologicznych. Przyczyna tkwi w mniej wydajnych metodach produkcji rolnictwa ekologicznego. W produkcji owoców, szczególnie truskawek, warzyw oraz ziemniaków jadalnych, w gospodarstwach ekologicznych rekompensatą mniejszej wydajności są wyższe ceny sprzedaży tych produktów [Komorowska 2009].

Ekologiczne metody produkcji kształtują niższe wyniki produkcyjne, a także niższe koszty produkcji. W porównywanych gospodarstwach wartość produkcji ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych była niższa w gospodarstwach

ekologicznych, ale niższe były w nich także koszty materiałowe poniesione na jej wytworzenie (koszty zużycia pośredniego)⁷. W rezultacie, wyniki ekonomiczne mierzone nadwyżką wartości produkcji nad kosztami materiałowymi ukształtowały się na zbliżonym poziomie w obu porównywanych grupach gospodarstw. Koszty amortyzacji środków trwałych w gospodarstwach ekologicznych były nieco niższe niż w konwencjonalnych, natomiast koszty zewnętrznych czynników produkcji, w tym pracy najemnej – wyższe w gospodarstwach ekologicznych (tabela 4).

TABELA 4. Wyniki ekonomiczne badanych gospodarstw w 2007 i 2008 roku [zł na 1 ha UR]
TABLE 4. Economic results of analyzed farms in 2007 and 2008 [PLN per 1 ha of agricultural land]

Wyszczególnienie	2007		2008	
	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne	Gospodarstwa ekologiczne	Gospodarstwa konwencjonalne
Produkcja ogółem	4184	4813	3892	4396
Zużycie pośrednie	2119	2809	2204	2902
Saldo dopłat i podatków dotyczących działalności operacyjnej	1175	656	1468	929
Wartość dodana brutto	3240	2660	3156	2423
Amortyzacja	738	779	833	860
Wartość dodana netto	2502	1881	2323	1563
Koszty czynników zewnętrznych	260	143	340	152
Saldo dopłat i podatków dotyczących działalności inwestycyjnej	-106	-50	-5	-14
Dochód z gospodarstwa rolnego	2136	1688	1978	1398

Źródło: Na podstawie danych IERiGŻ-PIB.

Porównanie wyników ekonomicznych gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych o powierzchni około 10 ha UR, specjalizujących się w „uprawach polowych, ogrodnich i trwałych łącznie”, także wskazywało na zbliżony ich poziom w porównywanych gospodarstwach [Nachtman i Żekało 2006].

Gospodarstwa rolne pozyskują dopłaty bezpośrednie w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, natomiast gospodarstwa ekologiczne dodatkowo jeszcze płatności z tytułu produkcji mniej wydajnymi metodami ekologicznymi. W porównywanych gospodarstwach saldo dopłat i podatków związanych z działalnością produkcyjną odzwierciedlało wyższy poziom dopłat do działalności gospodarstw ekologicznych. Końcowy wynik ekonomiczny, po uwzględnieniu wszystkich kosztów produkcji i salda dopłat i podatków dotyczących działalności produkcyjnej i inwestycyjnej, czyli dochód z gospodarstwa rolnego ukształtował się na wyższym poziomie w gospodarstwach ekologicznych niż w konwencjonalnych.

⁷ Wyniki ekonomiczne badanych gospodarstw przedstawiono według metodyki FADN. Zużycie pośrednie obejmuje koszty bezpośrednie i część kosztów pośrednich, tj. koszty ogólnogospodarcze związane z działalnością produkcyjną (operacyjną) gospodarstwa.

W 2007 roku w ramach systemu AGROKOSZTY⁸ przeprowadzono badania wybranych działalności w gospodarstwach ekologicznych, które są w próbie Polskiego FADN. Badaniami objęto wybrane działalności produkcji roślinnej – pszenicę ozimą, pszenżyto ozime, owies, grykę, ziemniaki jadalne i truskawki w uprawie polowej, oraz produkcji zwierzęcej – produkcję mleka, żywca wieprzowego i baraniego. Badania wykazały, że bardziej efektywna ekonomicznie jest produkcja roślinna niż zwierzęca. Uprawę pszenicy ozimej w próbie gospodarstw ekologicznych cechowały znacznie niższe plony niż uzyskane średnio w kraju w gospodarstwach indywidualnych (około 30%) i nieznacznie wyższe ceny sprzedaży pszenicy niż uzyskane średnio w skupie (około 6%). Plony i ceny sprzedaży pozostałych zbóż nie różniły się już tak znacząco w porównaniu ze średnimi krajowymi. Natomiast koszty bezpośrednie uprawy zbóż były niskie i w efekcie uzyskano korzystne wyniki ekonomiczne, które jeszcze znacząco podwyższyły dopłaty do upraw ekologicznych (tabela 5). Uprawa ziemniaków jadalnych i truskawek w gospodarstwach ekologicznych warunkowała wysoką wartość produkcji i nadwyżki bezpośredniej⁹, natomiast dopłaty nie wpłynęły znacząco na wyniki ekonomiczne, zwłaszcza uprawy ziemniaków jadalnych. W produkcji zwierzęcej relatywnie mniejsza wydajność mleczna krów, nierekompensowana wyższymi cenami sprzedaży, ukształtowała dość niską dochodowość ekologicznej produkcji mleka. Produkcja żywca rzeźnego w systemie ekologicznym warunkowała dodatni wynik ekonomiczny, ale na bardzo niskim poziomie, natomiast dopłaty do powierzchni paszowej podwyższyły znacząco wyniki ekonomiczne produkcji zwierzęcej.

TABELA 5. Produkcja, koszty i nadwyżka bezpośrednia z wybranych działalności produkcji roślinnej w gospodarstwach ekologicznych w 2007 roku [zł na 1 ha uprawy]

TABLE 5. Production, costs and direct surplus of selected crop production activities in ecological farms in 2007 [PLN per 1 ha of harvested area]

Wyszczególnienie	Pszenica ozima	Pszenżyto ozime	Owies	Gryka	Ziemniaki jadalne	Truskawki w uprawie polowej
Wartość produkcji	2123	1849	1235	959	9009	17 911
Koszty bezpośrednie	214	140	146	127	2392	7037
Materiał siewny	156	113	125	101	2105	6262
Nawozy naturalne	49	25	19	19	77	535
Środki ochrony roślin	1	–	1	–	152	220
Koszty specjalistyczne	7	1	1	8	57	20
Nadwyżka bezpośrednia	1909	1708	1089	832	6618	10 875
Dopłaty	895	895	895	895	580	1540
Nadwyżka bezpośrednia z dopłatami	2804	2603	1984	1727	7 198	12 415

Źródło: Komorowska 2009.

⁸ IERiGŻ-PIB zbiera i gromadzi dane o wartości produkcji, nakładach i kosztach bezpośrednich ponoszonych na poszczególne działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej w ramach Systemu Zbierania Danych o Produktach Rolniczych AGROKOSZTY.

⁹ Nadwyżka bezpośrednia z działalności rolniczej jest wartością produkcji określonej działalności produkcyjnej pomniejszoną o jej koszty bezpośrednie.

PODSUMOWANIE

Żywność ekologiczna cieszy się coraz większym uznaniem konsumentów, znajdując nabywców, zwłaszcza wśród starszych osób oraz młodych, dbających o racjonalny tryb życia. Produkty ekologiczne są sprzedawane już nie tylko w sklepach specjalistycznych, ale także w większości supermarketów, zatem zwiększa się dostępność tych produktów i wzrasta popyt. Sytuacja ta sprzyja rozwojowi rynku żywności ekologicznej i zwiększaniu skali produkcji rolnictwa ekologicznego. Rosnące zapotrzebowanie na produkty ekologiczne stwarza dobrą perspektywę rozwoju tego typu produkcji rolniczej w Polsce, zwłaszcza wobec rosnącego wsparcia działań prośrodowiskowych w obszarze rolnictwa, co potwierdza szybkie tempo wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych z certyfikatem oraz będących w trakcie jego uzyskiwania.

Analiza porównawcza wyników produkcyjno-ekonomicznych gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych o powierzchni od 10 do 20 ha UR, uzyskanych w latach 2007–2008, wskazuje na niższy poziom wyników produkcyjnych w gospodarstwach ekologicznych, ale zbliżony wyników ekonomicznych obu grup gospodarstw, ponieważ gospodarstwa ekologiczne ponoszą niższe koszty produkcji. Dopłaty do działalności gospodarstw rolnych podwyższają bardziej wyniki ekonomiczne gospodarstw ekologicznych niż konwencjonalnych.

BIBLIOGRAFIA

- Gulbicka B., 2007: *Rynek żywności ekologicznej*, „Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju Polskiej Gospodarki Żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej”, 75, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Komorowska D., 2009: *Ekonomika produkcji ekologicznej w Polsce*. „Zesz. Nauk. SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej” 69: 125-134.
- Łuczka-Bakuła W., 2007: *Rynek żywności ekologicznej. Wyznaczniki i uwarunkowania rozwoju*, PWE, Warszawa.
- Nachtman G., Żekało M., 2006: *Efektywność ekonomiczna gospodarstw ekologicznych na tle konwencjonalnych w 2004 r.* „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2: 91–106.
- Rozporządzenie Rady 2092/91/EWG z 24 czerwca 1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych. Dz.Urz. WE L 198, 22.07.1991r.
- Tyburski J., Żakowska-Biemans S., 2007: *Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego*, SGGW, Warszawa.
- Wyniki standardowe uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 i 2008 roku (www.fadn.pl).
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 i 2008 roku (www.fadn.pl).

PRODUCTION AND ECONOMIC RESULTS OF ECOLOGICAL VS CONVENTIONAL FARMS

Abstract. The aim of this paper is to compare the production and economic results of organic and conventional farms. The analyzed results show that organic farms record a far lower

level of the production of grain, potatoes, oil plants, slaughter pigs and poultry than conventional farms but are characterized by a higher level of the production of vegetables, fruit and protein plants than the latter. Organic farms bear considerably lower production costs than conventional farms, which contributes to the achievement of similar economic results by the two groups of farms. Direct payments to the production activity of organic farms significantly increase the level of their incomes.

Key words: sustainable development, organic farming, ecological food